

Leerlingvolgsysteem en de samenhang met vakwerkplannen

Een stroomversnelling of een stroperige helling?

Vakwerkplannen slaan een brug tussen dat wat we op opschrijven over onze bedoelingen met het vak en dat wat we doen om de plannen uit te voeren in de lessen. Of dit ook gelukt is, is voor een groot deel terug te vinden in de leerlingvolgsystemen (lvs). Daarin houden we leerlinggegevens bij en een administratie van de gegeven lessen. Koppeling van lvs aan het vakwerkplan maakt van het vakwerkplan een dynamisch document.

TEKST MAARTEN MASSINK

In dit artikel zijn in kaders een aantal citaten opgenomen van het stuk van SLO 'Plannen van bewegingsonderwijs', hoofdstuk 11 uit Onderwijs in bewegen dat in 2011 is uitgegeven door Bohn Stafleu van Loghum, waar Ger van Mossel elders in dit blad aandacht aan besteedt.

Wat is een vakwerkplan?

Het proces van vakwerkplanontwikkeling is bedoeld om de belangrijkste inhoudelijke punten langs te lopen en er beslissingen over te nemen. Als het goed is, leidt dit tot een groter of kleiner product dat passend is

voor de betreffende situatie. Het heeft een belangrijke brugfunctie: in het vakwerkplan komt te staan hoe de stap wordt gemaakt van de voorgeschreven kerndoelen of eindtermen naar een goed programma. Een vakwerkplan is, simpel gezegd, een bundeling van afspraken binnen een sectie over het wat, hoe en waarom van het programma lichamelijke opvoeding. Het vakwerkplan heeft vooral een steunende functie; het kan fungeren als draiboek.

Let wel, het vakwerkplan is geen doel op zich, maar een middel om te komen tot goed onderwijs. Het proces van ontwikkeling is net zo belangrijk als het uiteindelijke document.

Vakwerkplan als brug tussen plan en werkelijkheid

Uit het citaat blijkt dat een vakwerkplan gaat leven (proces van ontwikkeling) als het concreet maakt hoe de visie van de vakgroep vorm krijgt in de lessen. Welke ontwikkelingen leerlingen doormaken in de lessen kun je zien als je een leerlingvolgsysteem bijhoudt. In *Lichamelijke Opvoeding 6* uit 2011 heeft collega Cindy Didden beschreven hoe wij op school (de Meergronden) met een aantal LO collega's een leerlingvolgsysteem bijhouden. Het is een uitgewerkt excelbestand waarin we op tabbladen per klas gegevens bijhouden.

Leerlinggegevens

Aanwezigheid

Hierin houdt de docent bij welke lessen er wel/niet gegeven zijn. Welke leerlingen wel/niet aanwezig waren, blessure hadden of kleding waren vergeten. Tevens wordt de activiteit en locatie (zaal sporthal veld) bijgehouden.

Niveau van deelname

In de leerlijn benoem je de kernactiviteiten die je als vaksectie in ieder geval wil aanbieden. De kernactiviteiten zijn te beschouwen als ijkpunten op een leerlijn en sturen het onderwijsleerproces. De gekozen kernactiviteiten zijn bedoeld om een bepaald streefniveau mee aan te kunnen duiden dat de vaksectie graag bij de leerlingen wil bereiken. De kernactiviteiten kunnen door de vaksectie worden gebruikt als 'meet- en vergelijkactiviteiten' voor zichzelf, om te bepalen of ze hun eigen doelen hebben gehaald. De kernactiviteiten zijn nadrukkelijk niet bedoeld als meetlat om de leerlingen langs te leggen. Vaksecties verschillen in het aantal uitgewerkte kernactiviteiten. Hoe meer kernactiviteiten zijn vastgelegd, hoe meer de inhoud van het programma zijn gestandaardiseerd.

Worden de leerlijnen uitgewerkt in kernactiviteiten?

Uit dit citaat blijkt het belang van plannen van kernactiviteiten en het bepalen van de behaalde niveaus. Gebruikmakend van de rubrics van het basisdocument of van rubrics die we zelf hebben gemaakt en afgeleid van het basisdocument (onderbouw) of voorbeeldopgaven SLO (LO2 of BSM) krijgen de leerlingen een niveauiduiding op een vierpuntschaal met een cijfer 1,2,3 en 4. Dit is ook bepalend voor rapportage waarbij deze cijfers worden omgezet in een A,B, C of D wat betreft de duiding voor bewegingsvaardigheden. Hoewel de kernactiviteiten in het basisdocument niet bedoeld zijn om leerlingen mee te meten geven ze volgens ons wel inzicht in het deelnameniveau van bewegen van leerlingen waarin we in de rapportage wel een uitspraak willen doen met een A.B.C of D.

▲ Worden de streefniveaus gehaald?

▼ Tabblad 1, aanwezigheid lvs

		Jaar 2014-2015																																		
Periode 1		augustus						september						oktober						november																
Aantal gegeven lessen:		c1																																		
Klas	wel/niet week	6																																		
Periode 1		1 1 1 1 0 1 1 x																																		
maand		1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10 11 11 12 12 13 13																																		
datum		augustus september oktober november																																		
		21	22	28	29	4	5	11	12	18	19	25	26	2	3	9	10	13	14	20	21	27	28	29	30	31	6	7	13	14	20	21	%			
																												6	%							
																												atwezig	%							
																												aanwezig	%							
																												aanwezig	%							
																												0%	100%	100%						
																												0%	100%	100%						
																												0%	100%	100%						
																												0%	100%	100%						
																												17%	83%	83%						
																												0%	100%	100%						
																												0%	100%	100%						
																												0%	100%	100%						
																												17%	83%	83%						
																												%								
																												%								
																												%								
																												%								
																												%								
1 A	cl 6m, vbl 3:1																																			
2 B	cl 6m, vbl 3:1																																			
3 C	cl 6m, vbl 3:1																																			
4 D	cl 6m, vbl 3:1																																			
5 E	cl 6m, vbl 3:1																																			
6 F	cl 6m, vbl 3:1																																			
7 G	cl 6m, vbl 3:1																																			
8 H	cl 6m, vbl 3:1																																			
9 I	cl 6m, vbl 3:1																																			
10 J	cl 6m, vbl 3:1																																			

Totaal		klas 1 overzicht											
		aanwezigheid	speler	attentiek	coopertest	turnen	Periode vak	inzet/zelfstandigheid	organisatie	samenwerking	periode attitude	periode beoerdeling	
	klas	0	100%	C	D	2025	0,0	C	v	v	v	3,1	RV
		0	100%	D	C	2600	0,0	C	v	v	m	2,9	RV
		0	100%	B	A	1600	0,0	B	v	v	v	2,7	V
1	A	0	100%	B	B	1600	0,0	B	v	g	g	3,2	RV
2	B	0	100%	B	B	1925	0,0	B	v	v	v	2,1	V
3	C	0	83%	C	B	1525	0,0	B	v	v	m	2,7	RV
4	D	0	100%	C	A	2625	0,0	C	v	v	v	3,3	RV
5	E	0	100%	D	C	2200	0,0	D	v	v	v	3,0	RV
6	F	0	100%	D	D	1800	0,0	C	v	v	v	2,4	V
7	G	0	100%	C	B		0,0	A	v	v	v		
8	H	0	100%	C	B		0,0	A	v	v	v		
9	I	0	83%	B	A		0,0						
10	J	0	83%	B	A		0,0						

▲ *Tabblad 2 met deelnameniveaus*

Bij de kernactiviteiten staan het arrangement en de opdracht voor leerlingen omschreven. Bovendien omschrijft de vaksectie bij een aantal kernactiviteiten de beoogde deelnameniveaus van hun leerlingen. Zoals in het basisdocument VO met een verdeling van 40% op basisniveau, 30% op vervolgniveau, 20% op gevorderd niveau en 10% op zorgniveau. De eerdergenoemde basisdocumenten bieden docenten op die manier een referentiekader voor de kwaliteit van hun programma.

Attitude

Wat betreft de omgangsbekwaamheid en de regelvaardigheid (inzet/zelfstandigheid, organisatie, samenwerking) houden we op een tabblad bij wat een leerling per periode aan werkhouding laat zien. Ook hiervoor hanteren we rubrics. Bij een afsluitende activiteit geven leerlingen en docent feedback op deze aspecten van werkhouding die vakoverstijgend zijn. Omdat dit regelmatig terugkomt weten leerlingen wat er van ze verwacht wordt en kan er een ontwikkeling zichtbaar gemaakt worden.

Absoluut

Onder dit tabblad worden absolute gegevens per leerling in de klas bijgehouden. Bijvoorbeeld prestaties op coopertest, shuttle run test, 3000m loop, atletiekprestaties. Deze gegevens worden gebruikt in de volgende jaren om atletiekprestaties op persoonlijke maat te waarderen.

Sportdeelname

Hierin wordt bijgehouden aan welke sporttoeren een leerling meedoet, of hij aan sport doet buiten school.

Deze gegevens worden verzameld op een totaalblad waarop de rapportgegevens automatisch worden berekend. Eén keer invoeren van de gegevens levert meteen een overzicht op het totaalblad op qua aanwezigheid, deelnameniveau, attitude, en absolute gegevens en sportdeelname.

LVS en VWP

Samenvattend worden bij het uitwerken van een leerlijn de volgende stappen genomen:

- 1 *Formuleer het centrale bewegingsprobleem of de hoofduitdaging van de leerlijn ('bewegen verbeteren').*
- 2 *Koppel de leerlijn aan een of meer ontwikkellijnen ('bewegen regelen', 'gezond bewegen' en/of 'bewegen beleven').*
- 3 *Bepaal respectievelijk de bewegings-, regel-, gezondheids- en/of belevingsthema's bij de leerlijn.*
- 4 *Bepaal de kernactiviteiten op de leer- en ontwikkellijnen.*
  - 4.1 *Omschrijven van arrangement en opdracht bij de kernactiviteiten.*
  - 4.2 *Bepalen van deelnameniveaus bij een of meer kernactiviteiten.*

Wat kun je met deze leerlingvolgysteemgegevens in je vakwerkplan?

Er moet overeenstemming zijn in je sectie over de kernactiviteiten die aanbod komen in je programma. Dit komt voort uit je vakwerkplan en staat in een programma overzicht.

De ontwikkeling van de deelnameniveaus wordt bepaald in een afsluitende situatie waarin de kernactiviteit staat beschreven met de deelname niveaus.

PER	DOMEIN	ACTIVITEIT
1	Atletiek	Coopertest 12 minuten loop waarbij je wordt beoordeeld op de tempolopen en de afstand (2:1).
	Spel	Voetbal Je verbetert je vaardigheid in (niveau)groepen. Je speelt 4:4 op twee doeltjes per team.
	Spel	Korfbal Korfbal is de manier om te leren samenspelen. Er wordt monokorfbal gespeeld met recht van aanval. Je speelt 4:4.
	Spel	Badminton Je leert de beginselen van het enkelspel. Je leert techniek en tactiek, zodat je op het juiste niveau deelneemt aan het badmintontoernooi.
	Reflectie	Je geeft feedback op de afgelopen periode.
2	Spel	Basketbal Je leert de beginselen van het basketbal. We spelen in heterogene en homogene groepen met recht van aanval en beschermd balbezit. We spelen maximaal 4:4 op één of meerdere baskets (doelkansen vergroten). Accent op samenspelen.
	Spel	Volleybal Je gaat 2:2 spelen. Accent ligt op het bovenhands spelen op 4 niveaus. Samen met je teamgenoot, probeer je tot een spel te komen. Je wordt op je vaardigheid en samenspel beoordeeld.
	Turnen	Ringen/trapeze/tumbling/trampoline/acrogym/freerun Je werkt van het ene naar het opvolgende niveau toe. Er worden activiteiten aangeboden, waardoor je in staat wordt gesteld aan het turn/freeruntoernooi deel te nemen.
	Zelfverdediging	Judo De beginselen van het judo worden je aangeleerd. Je leert elkaar uit balans te brengen vanuit vriendsjudo (op de knieën).
	Spel	Zaalhockey Je leert de basisvaardigheden van het hockeyen. Je wordt beoordeeld op het toepassen van de spelregels, je vaardigheid en betrokkenheid (samenspel) bij het spel. Je wordt gecoacht door je klasgenoten. Je speelt 4: 4 op twee doeltjes (doelkansen vergroten).
	B&M	Dans In kleine groepjes leer je jezelf een voorgeschreven dans. Daarna mag je het dansje aanpassen en verzinnen jullie nog een aantal tellen erbij. Deze dans presenteer je aan de klas. Je wordt o.a. beoordeeld op je creativiteit en ritmegevoel.
	Atletiek	Atletiek vijfkamp Je oefent en coacht elkaar op de volgende disciplines: hoogspringen, verspringen, kogelstoten, 60 meter sprint, 2000 meter. Je wordt beoordeeld op je verbetering tijdens de lessen en je eindresultaat tijdens de vijfkamp. Het coachen tijdens de les wordt ook beoordeeld.
PER	DOMEIN	ACTIVITEIT
	Gezondheid	Conditie Je maakt kennis met verschillende conditiecircuits. Aan de hand van je hartslag doe je de shuttle run test. Hierdoor krijg je inzicht in je algehele conditie. Je reflecteert schriftelijk op je gezondheid.
	Reflectie	Je geeft feedback op de afgelopen periode.
3	Spel	Rounders Je leert de beginselen van het internationaal spel rounders. Dit spel zit tussen slagbal en softbal in. Je speelt op alle posities en je wordt beoordeeld op je vaardigheid, tactisch spel als slagman/loper en betrokkenheid in het spel.
	Spel	Frisbee De beginselen van het frisbee worden je aangeleerd. Je vaardigheid en betrokkenheid in het spel worden beoordeeld.
	Atletiek	Balwerpen Een softbal wordt vanuit stand of met een drie-pas weggeworpen. De afstand wordt gemeten en je techniek maken onderdeel uit van je beoordeling. Dit wordt eventueel vergeleken met het werpen van een handbal.
	Atletiek	Triatlon Je gaat trainen om deel te nemen aan de triatlon. Dit is 1/10 van de hele triatlon en dat houdt in 380 meter zwemmen, 18 km fietsen en 4,2 km hardlopen. Je wordt beoordeeld op je inzet tijdens de lessen.
	Reflectie	Je geeft feedback op het afgelopen jaar.

▲ Programma klas 1

Met deze gegevens kun je bepalen of leerlingen in voldoende mate voldoen aan de kerndoelen. Dit kan aanleiding geven tot herziening van je programma. Komen de activiteiten wel voldoende uit de verf. Besteden we niet teveel of te weinig aandacht aan bepaalde activiteiten? Is het programma niet te vol? Komen alle activiteiten wel aan bod die we zouden moeten aanbieden volgens de kerndoelen.

Een goed LVS geeft de mogelijkheid discrepanties op te sporen tussen beoogd curriculum en gerealiseerd curriculum. Dit kan aanleiding zijn voor

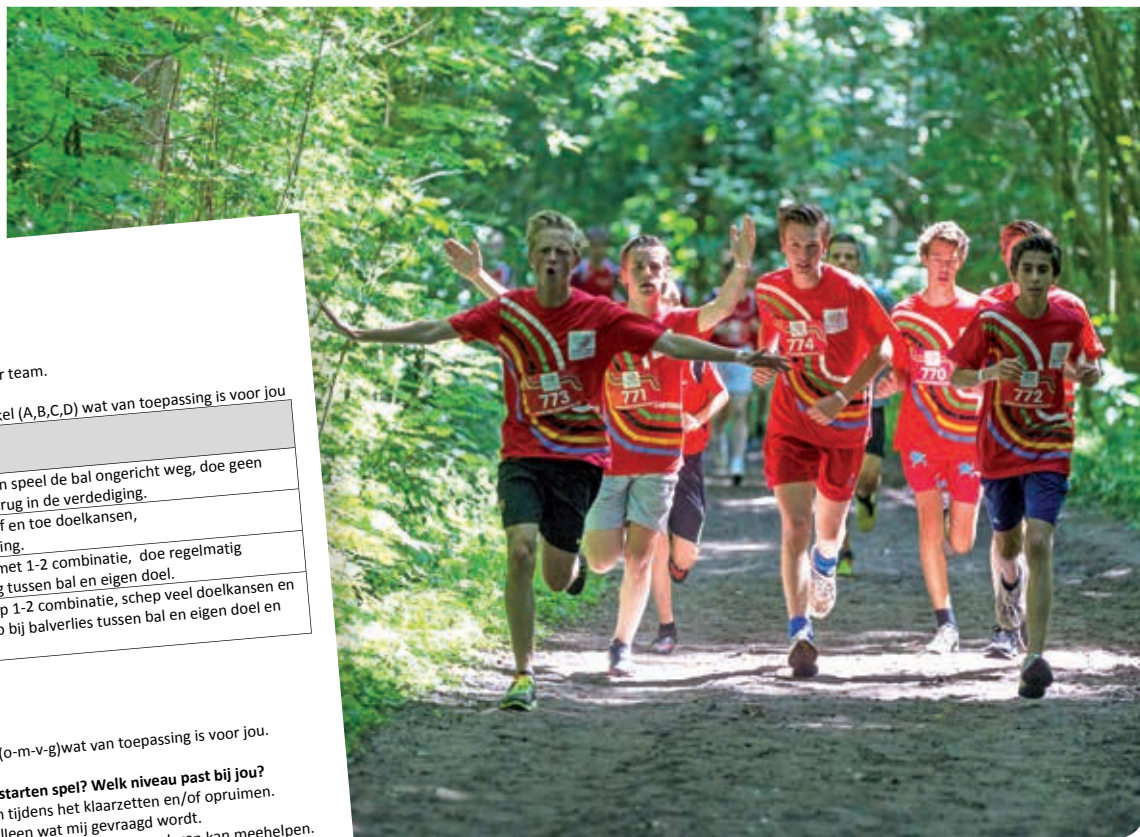
aanpassing van het vakwerkplan. Ieder tabblad kan aanleiding zijn tot verschillende conclusies. Enkele voorbeelden:

Aanwezigheid

Zijn alle lessen wel gegeven. Hoe zit het met het lesuitval? Hoe zit het met de aanwezigheid van de leerlingen (blessures, kleding vergeten...), zijn de activiteiten voldoende aan bod gekomen volgens plan?

Niveaus

Zijn de kernactiviteiten volgens plan afgenomen

SPEL

KLAS 1 Onderdeel: voetbal 1

Spel: 4 tegen 4 met scoren op twee/drie doelen per team.

Naam: _____		Omcirkel (A,B,C,D) wat van toepassing is voor jou
		Voetbal
		Ik ...
A	loop (wandelen) mee met het spel of sta stil, en speel de bal ongericht weg, doe geen doelpogingen, loop bij balverlies niet mee terug in de verdediging.	
B	loop vrij en speel de bal gericht over, krijg af en toe doelmogingen, loop bij balverlies mee terug in de verdediging.	
C	loop vrij op snelheid en speel gericht over met 1-2 combinatie, doe regelmatig doelpogingen, loop bij balverlies mee terug tussen bal en eigen doel.	
D	loop vrij met versnellingen, speel gericht op 1-2 combinatie, schep veel doelmogingen en speel deze goed uit, speel dienstbaar, loop bij balverlies tussen bal en eigen doel en geef rugdekking.	

Naam: _____ Omcirkel (o-m-v-g) wat van toepassing is voor jou.

Hoe verliep het klaarzetten, opruimen en opstarten spel? Welk niveau past bij jou?

- O:** Ik help zelden mee en vervel anderen tijdens het klaarzetten en/of opruimen.
- M:** Ik help mee na aansporingen. Ik doe alleen wat mij gevraagd wordt.
- V:** Na instructie ga ik direct klaarzetten/opruimen. Ik kijk of ik anderen kan meehelpen.
- G:** Ik ga voor de les helpen klaarzetten/opruimen en ik spoor anderen snel te beginnen.

Hoe verliep de samenwerking binnen het team?

- O:** Ik betrek niet iedereen (inactief OF s speel niet naar anderen)
- M:** Ik kan meer overspelen; soms speel ik een beetje ego
- V:** Ik speel voldoende samen en geef scoringskansen
- G:** Ik speel goed samenspel, betrek iedereen bij het spel en coachen positief.

Hoe was jouw inzet / zelfstandig werken bij het onderdeel voetbal van de afgelopen periode?

- O:** Ik kon niet zonder toezicht/aansporing van de docent actief blijven. Ik wisselde vaak.
- M:** Ik moest mezelf blijven stimuleren aan de gang te blijven.
- V:** Ik bleef betrokken bij de activiteit.
- G:** Ik begon direct en bleef actief tot het einde. Ik werkte enthousiast en stimulerend.

▲ *Duurlopen in een constant tempo*

▼ *Schema deelnameniveau voetbal en attitude aspecten klas 1*

resultaten bij fitheidstesten, deelname aan sporttoernooien en buitenschools sporten. Wat doen we daar mee?

Ten slotte

Een vakwerkplan en een leerlingvolgsysteem kunnen elkaar ondersteunen. Sterker nog, het bijstellen van een vakwerkplan wordt zinvol en krijgt betekenis als het gebaseerd is op leerlinggegevens en gegeven lessen en de behaalde resultaten. Dit vraagt een effectieve administratie en administratiediscipline. Dat betekent een systeem opzetten waarin na iedere les een aanwezigheid wordt vastgelegd en bijgehouden in samenhang met de gegeven lessen. Tevens het bijhouden en duiden van de deelnameniveaus van leerlingen en hun attitude (inzet/zelfstandigheid, organisatie, samenwerking). Niet iedere les maar per afsluitende activiteit/periode.

Deze gegevens kunnen aanleiding geven tot zinvol vakgroep-overleg over bijstelling van het vakwerkplan en daarin het programma, de leerlijnen en de kernactiviteiten en de te geven lessen. Daarbij is het leerlingvolgsysteem het vliegwiel die voor de dynamiek zorgt in de vakwerkplanontwikkeling. ■

en de deelnameniveaus vastgesteld? Geven de deelnameniveaus aanleiding tot bijstelling van het programma (zie percentages uit het citaat)? Wat is goed, wat kan meer aandacht krijgen en wat kan minder, wat moet anders?

Attitude

Welk attitude aspect levert bij welke kernactiviteit de beste informatie. Bijvoorbeeld bij zelfverdediging veel aandacht voor samenwerking, bij spel voor organisatie, bij atletiek meer accent op inzet. Worden ontwikkelingen bij leerlingen zichtbaar? Waar liggen kansen in het programma om bepaalde attitudeaspecten beter te profileren? Welk attitude aspect verdient extra aandacht bij bepaalde klassen en hoe gaan we dat aanpakken.

Absoluut

Geven absolute gegevens aanleiding tot opmerkingen over gezondheidsontwikkeling of de ontwikkeling van een sportidentiteit? Bijvoorbeeld

Foto's:

Anita Riemersma

Bron:

Mossel, G. van (2011). Plannen van bewegingsonderwijs. In: H. Stegeman, B. Brouwer & C. Mooij (red.). *Onderwijs in bewegen*. Houten: Bohn Stafleu.

Contact:

m.massink1@upcmail.nl